

Datum : 3 juli 2003

Bijstelling meerjarencijfers 2004-2007

1 Inleiding

De analyse van het Hoofdlijnenakkoord in mei 2003 in CPB Notitie 2003/49 is gebaseerd op het voorzichtige scenario van de Economische Verkenning 2004-2007 (EV) uit december 2002. Dat scenario sloot aan op het economische beeld voor de korte termijn van begin december 2002 (CPB Report 2002/4). Voor de bepaling van de economische en budgettaire effecten van de maatregelen uit het Hoofdlijnenakkoord is het specifieke onderliggende scenario niet van wezenlijk belang. Voor de vaststelling van jaarlijkse budgettaire kaders voor de overheidsuitgaven en –inkomsten is een economisch beeld inclusief Hoofdlijnenakkoord dat spoort met de jongste inzichten voor de korte termijn wel belangrijk. Dat geldt evenzeer voor de analyse gedurende de kabinetsperiode van afwijkingen van deze budgettaire kaders (mee- of tegenvallers).

Deze notitie geeft een schets van het voorzichtige scenario 2004-2007 inclusief Hoofdlijnenakkoord dat aansluit op de actuele raming voor de korte termijn (CPB Report 2003/2). Bij het opstellen van dit scenario is voor wat betreft de analyse van de structurele groei aangesloten bij de EV. Dat geldt zowel voor de internationale economie als voor de Nederlandse. De lagere groei in de jaren 2002-2003, die zich vertaalt in een groter verschil tussen het feitelijk BBP en het potentiële BBP (de “output gap”) in het uitgangsjaar 2003, wordt via een grotere conjunctuurcorrectie na 2003 ingehaald. Daarbij is de veronderstelling uit de EV aangehouden dat, afgezien van beleidseffecten, het feitelijke niveau van het BBP in 2007 gelijk is aan het potentiële niveau.

2 Internationaal beeld

De neerwaartse bijstelling van de korte termijn raming voor de wereldeconomie leidt, evenals voor Nederland, tot een grotere (negatieve) output gap in 2003. De hogere economische groei in 2004-2007, als gevolg van het wegwerken van deze grotere output gap, impliceert een ten opzichte van de EV hogere groei van de wereldhandel. De voor Nederland relevante wereldhandelsgroei komt $\frac{1}{4}$ %-punt hoger uit dan in de EV, op gemiddeld $6\frac{3}{4}$ % per jaar in 2004-2007. Door de wat grotere output gap komt de inflatie in de industrielanden wat lager uit dan in de EV. Voor de Nederlandse invoerprijzen en de Nederlandse concurrentieprijs komt daarbij dat opnieuw een depreciatie van de dollar is geprojecteerd. De eurodollarkoers loopt op van 1,15 dollar per euro in 2004 tot 1,20 in 2007. In de EV liep deze koers ook 5 dollarcent op, maar toen van 1,00 tot 1,05 dollar per euro. De lagere inflatie leidt ertoe dat de Duitse kapitaalmarktrente een $\frac{1}{4}$ %-punt minder stijgt in 2004-2007 en uitkomt op $4\frac{3}{4}$ % in 2007.

3 Het voorzichtige scenario 2004-2007

De economische groei in de periode 2004-2007 bedraagt, evenals in de EV, gemiddeld $2\frac{1}{4}$ % per jaar. In dit groeiscenario is rekening gehouden met de effecten van het Hoofdlijnenakkoord en met de hogere economische groei ter compensatie van de grotere (negatieve) output gap in het startjaar 2003. Onder invloed van beleidsmaatregelen die binnen de kabinetsperiode nog niet volledig in economische groei tot uiting komen, is de output gap in 2007 negatief en komt de werkloosheid in dat jaar een $\frac{1}{2}$ %-punt boven de evenwichtswaarde uit.

De potentiële groei wordt per saldo niet beïnvloed door het Hoofdlijnenakkoord en blijft 2% per jaar in het voorzichtige scenario.¹ De feitelijke groei komt door de bezuinigingen binnen de 4-jaars periode lager uit, zodat in 2007 een negatieve output gap resteert. Anders dan in een beleidsarm scenario wordt in het huidige scenario niet verondersteld dat het eindjaar conjunctuur neutraal is. De belangrijkste reden is dat niet verondersteld kan worden dat de economische effecten van maatregelen die in de loop van de 4-jaars periode genomen worden al in het eindjaar gelijk zijn aan hun structurele effecten. Door de maatregelen uit het Hoofdlijnenakkoord, gecombineerd met die uit het Strategisch Akkoord van het eerste kabinet Balkenende, blijft in 2007 het feitelijke BBP-niveau 1%-punt achter bij het structurele niveau.

De output gap in 2003 bedraagt $-2\frac{1}{2}$ % en is daarmee lager dan in de EV. De groei in 2002-2003 blijft achter bij eerdere ramingen, onder andere door de achterblijvende ontwikkeling van de wereldhandel, de verslechterde concurrentiepositie en extra vermogensverliezen. De conjuncturele verslechtering van het BBP in 2003 wordt bij veronderstelling in de periode

¹ De voorzichtigheidsmarge in de raming van de potentiële groei is onveranderd gelijk aan $\frac{1}{4}$ %-punt jaarlijkse groei.

2004-2007 ingehaald. Deze opwaartse bijstelling van de conjuncturele component biedt tegenwicht aan de neerwaartse effecten van het Hoofdlijnenakkoord op de groei in 2004-2007, zodat de BBP-groei voor die periode 2¼% per jaar blijft, zie tabel 3.1.

Tabel 3.1 Potentiële en feitelijke groei 2004-2007

	EV december 2002	EV juli 2003
	% mutatie per jaar	
Potentiële groei	2	2
Output gap 2003 (niveau)	- 2	- 2½
idem, 2007	- ½	- 1
Toename output gap	1½	1½
Feitelijke groei	2¼	2¼

Tabel 3.2 geeft de kerngegevens van het bijgestelde economische scenario 2004-2007. De eerste twee kolommen tonen het beeld voor 2003 respectievelijk 2004-2007 ten tijde van de EV uit december 2002. Het scenario inclusief het Hoofdlijnenakkoord staat in de derde kolom. Het verschil tussen de tweede en derde kolom wordt veroorzaakt door de maatregelen uit het Hoofdlijnenakkoord. Voor een beschrijving hiervan wordt verwezen naar CPB Notitie 2003/49. De vierde en vijfde kolom geven het actuele economische beeld voor 2003 (CPB Report 2003/2) alsmede het huidige scenario 2004-2007 inclusief Hoofdlijnenakkoord. Het verschil tussen de derde en vijfde kolom wordt verklaard uit het bijgestelde beeld voor de korte termijn, inclusief het hierboven beschreven “dichten” van de output gap. Dit verschil wordt hieronder nader toegelicht.

De ten opzichte van de EV hogere werkloosheid in het uitgangsjaar 2003 alsmede het verlies aan concurrentiepositie door de hogere eurokoers leiden ertoe dat de contractloonstijging in de marktsector ¼% per jaar lager uitkomt dan in de analyse van het Hoofdlijnenakkoord. In het actuele scenario komt de contractloonstijging nog maar ¼% per jaar boven de inflatie uit. Door deze extra loonmatiging en de hogere wereldhandel kan de uitvoer herstellen van de lage groei in de recente jaren. Deze hogere uitvoergroei is de belangrijkste drager van de hogere economische groei in het actuele scenario voor 2004-2007. De particuliere consumptie wijzigt nauwelijks, doordat tegenover de iets hogere werkgelegenheidsgroei lagere lonen in de marktsector staan.

Tabel 3.2 Enkele kerngegevens voor het voorzichtige scenario, 2003-2007

	EV dec ^a		EV dec+ HA	Actuele scenario	
	2003 (1)	2004-2007 (2)	2004-2007 (3)	2003 (4)	2004-2007 (5)
mutaties per jaar %					
Internationaal					
Relevant wereldhandelsvolume	5¾	6½	6½	3¾	6¾
Prijspeil goederenimport	- 1¾	- ½	- ½	- 3¾	- ¾
Eurokoers (niveau ^b , dollars per euro)	1,00	1,05	1,05	1,13	1,20
Ruwe-olieprijs (Brent, niveau ^b , dollars per vat)	24½	24	24	24¾	24½
Lonen en prijzen					
Contractloon marktsector	2¾	2½	1¾	2¾	1½
Consumentenprijsindex	2½	1½	1¼	2¼	1¼
Volume bestedingen en productie					
Particuliere consumptie	1	2¼	1½	½	1½
Bruto investeringen bedrijven (excl. woningen)	- 2¼	2	1½	- 3½	1½
Goederenimport (excl. energie)	3½	5	5	½	6
Goederenimport	3¾	4½	4¼	1¾	4¾
Bruto binnenlands product	¾	2¼	2	0	2¼
Idem, structureel		2	2		2
Arbeidsmarkt					
Werkgelegenheid in arbeidsjaren	- ¾	¾	½	- 1	¾
Arbidsaanbod in personen	¾	1	1	¾	1
Arbidsproductiviteit marktsector ^c	2	1¾	1¾	1	1¾
niveaus in eindjaar					
Werkloze beroepsbevolking (in %)	5	6	6¼	5½	6¼
Evenwichtswerkloosheid		5¾	5¾		5¾
Collectieve sector					
Vorderingensaldo collectieve sector (% BBP)	- 1,6	- 1,8	- 0,5	- 1,9	- 0,9
Diversen					
Arbidsinkomensquote marktsector ^c (niveau, %)	86	83¾	83	86	83
Lange rente (in %, 10-jaarsleningen)	4½	5	5	4	4¾

^a Voor het vorderingensaldo collectieve sector inclusief de aanpassing in januari 2003, zie CPB Notitie 2003/03 'Aangepaste stand budgettaire cijfers 2002-2007'

^b Voor 2004-2007 niveau in eindjaar.

^c Exclusief delfstoffenwinning en verhuur van en handel in onroerend goed.

4 Budgettaire beeld

Het budgettaire beeld voor de komende kabinetsperiode is ten opzichte van de doorrekening van het Hoofdlijnenakkoord verslechterd. Voor 2004 wordt een EMU-saldo geraamd van $-2,6\%$ BBP, tegen $-1,8\%$ BBP in het Hoofdlijnenakkoord. Deze verslechtering met $0,8\%$ BBP wordt vooral veroorzaakt door de neerwaartse bijstelling van de geraamde economische groei. Daardoor vallen de belasting- en premieontvangsten circa $\frac{1}{2}\%$ BBP tegen en komen de werkloosheidsuitgaven $0,1\%$ BBP hoger uit. Daarnaast is onder meer sprake van lagere aardgasbaten en een verlaging van het verwachte EMU-overschot van de lokale overheid.

Het actuele scenario voor de middellange termijn kent gemiddeld $\frac{1}{4}\%$ per jaar hogere BBP-groei dan het scenario van het Hoofdlijnenakkoord, deels dankzij de wat lagere contractloonstijging. Door de sterkere groei van het BBP en de hiermee samenhangende hogere collectieve inkomsten wordt de conjuncturele verslechtering van het EMU-saldo in 2004 voor een belangrijk deel gecompenseerd. Tevens is door de lagere lange rentevoet sprake van meevallers bij de rente-uitgaven en hogere belastinginkomsten (via lagere hypotheekrenteaftrek). Daartegenover staan lagere overheidsinkomsten als gevolg van de lagere contractloonstijging in de marktsector en hogere rentelasten in samenhang met de hogere tekorten. Per saldo resteert een verslechtering van het EMU-saldo in 2007 met $0,4\%$ BBP ten opzichte van het Hoofdlijnenakkoord en komt het EMU-tekort uit op $0,9\%$ BBP.

Volgens de rekenmethode van de Europese Commissie (EC) komt het structurele EMU-saldo in 2007 uit op $-0,8\%$ BBP, tegen $-0,2\%$ BBP in het Hoofdlijnenakkoord. De verslechtering van het structurele saldo is in die zienswijze dus sterker dan van het feitelijke saldo. Door de bijstelling van het macro-economische beeld wordt in de methode van de EC de inschatting van de potentiële groei naar beneden aangepast. Volgens de rekenmethode van het CPB², die minder conjunctuurgevoelig is, verslechtert het structurele EMU-saldo van $0,5\%$ BBP tot $0,1\%$ BBP.

² De methoden van de EC en het CPB om de conjuncturele invloed op het EMU-saldo te schatten worden toegelicht in het CEP 2003 (blz. 33). Daaruit komt naar voren dat de CPB-methode als voordeel heeft dat beleidsmaatregelen die van invloed zijn op de evenwichtswerkloosheid ook expliciet in de analyse worden betrokken en dat de fasering van de conjuncturele effecten aansluit bij de Nederlandse praktijk. De EC geeft echter de voorkeur aan een methode die uniform op alle landen kan worden toegepast.

Tabel 4.1 EMU-saldo 2003-2007

	2003	2004	2005	2006	2007
Vorderingensaldo Rijk	- 2,3	- 3,0	- 2,1	- 1,9	- 2,0
Vorderingensaldo Overige centrale overheid	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Vorderingensaldo Lagere Overheid	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Vorderingensaldo Sociale Fondsen	0,3	0,2	0,2	0,8	1,0
EMU-saldo	- 1,9	- 2,6	- 1,8	- 1,1	- 0,9
EMU-saldo, structureel (EC-methode) ^a	- 0,7	- 1,1	- 0,8	- 0,5	- 0,8
Idem (CPB-methode)	- 1,1	- 0,9	0,2	0,5	0,1

^a Deze reeks is bepaald door de EC-methode toe te passen in de context van het actuele scenario voor de middellange termijn.
